

# Ofiary przestępstw w UE: zakres i charakter wsparcia dla ofiar przestępstw

## Streszczenie



Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej gwarantuje wszystkim osobom w Unii Europejskiej prawo do skutecznego środka prawnego.

Świadczenie usług wsparcia dla ofiar przestępstw ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia sprawiedliwości wobec ofiar oraz dla zapewnienia ofiarom możliwości dochodzenia swoich praw. Usługi wsparcia dla ofiar przestępstw obejmują pomoc dostępną ofiarom przed postępowaniem karnym, w jego trakcie i po jego zakończeniu, w tym wsparcie i doradztwo emocjonalne i psychologiczne w zakresie kwestii prawnych, finansowych i praktycznych, jak również odnośnie do ryzyka dalszej wiktymizacji. To właśnie codzienna praca pracowników, w tym wolontariuszy, którzy zajmują się świadczeniem usług wsparcia dla ofiar w całej UE, w decydującym stopniu przyczynia się do urzeczywistnienia przysługującego ofiarom prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Dostęp do takich usług przesądza o możliwości korzystania przez ofiary przestępstw z ich prawa skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jak określono w art. 47 „Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego

sądu” Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Przysługujące ofiarom prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości jest głęboko zakorzenione nie tylko w prawie pierwotnym i wtórnym UE, ale także w instrumentach Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz w prawodawstwie krajowym. Prawo to jednak staje się w praktyce rzeczywistością tylko wtedy, gdy ofiary są świadome, że takie wsparcie istnieje, i uzyskują pomoc, aby z niego skorzystać. Dyrektywa w sprawie ofiar (dyrektywa 2012/29/UE) stanowi duży krok naprzód dla ofiar przestępstw.

W niniejszym streszczeniu przedstawiono wyniki badania przeprowadzonego przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) na temat usług wsparcia dla ofiar przestępstw w całej UE z perspektywy praw podstawowych. Zawiera ono przegląd tego, jak obecne świadczenie usług wsparcia dla ofiar we wszystkich 28 państwach członkowskich UE wypada w praktyce w porównaniu z celami i założeniami dotyczącymi wsparcia ofiar określonymi w dyrektywie w sprawie ofiar. Skoncentrowano się na art. 8 i 9 dyrektywy, które dotyczą służb udzielających wsparcia ofiarom, chociaż uwzględniono również inne ściśle powiązane przepisy.

## Najważniejsze ustalenia i porady oparte na dowodach

Usługi wsparcia dla ofiar rozwijały się odmiennie w 28 państwach członkowskich UE. Dane zgromadzone przez FRA umożliwiają prześledzenie różnego tempa i różnych perspektyw, kontekstów i modeli

organizacyjnych w rozwoju tych usług w państwach członkowskich. Te odmiennie warunki ukształtowały charakter i zakres oferowanych usług. Dla niektórych państw członkowskich oznacza to, że

wdrożenie dyrektywy w sprawie ofiar będzie stanowiło wyzwanie. W badaniu FRA zidentyfikowano w szczególności kilka obszarów, w których państwa członkowskie obecnie są dalekie od spełnienia wymogów dyrektywy w sprawie ofiar. Jednym z największych wyzwań jest obowiązek zapewnienia, aby wszystkie ofiary miały dostęp do usług wsparcia dla ofiar stosownie do swoich potrzeb. Trzeba zatem dołożyć dalszych starań, aby zapewnić osiągnięcie celów dyrektywy.

To, że obecnie ofiary nie korzystają lub nie mogą korzystać w pełni ze swoich praw, uwydatnia niedostateczne zgłaszanie przestępstw, stwierdzone w poprzednim badaniu FRA. W przeprowadzonych przez FRA czterech badaniach na dużą skalę, które dotyczyły wiktyimizacji mniejszości, osób LGBT, przestępstw o charakterze antysemickim i przemocy wobec kobiet, wyniki konsekwentnie pokazują na przykład, że wiele ofiar nie zgłasza policji przestępstw. Chociaż w tych czterech badaniach przeanalizowano sytuację określonych kategorii ofiar (takich jak kobiety będące ofiarami przemocy), ustalenia poczynione w ich ramach (na przykład dotyczące niedostatecznego zgłaszania przestępstw) często dotyczą ofiar przestępstw w ujęciu bardziej ogólnym, a zatem w sprawozdaniu podkreślono pewne ustalenia o bardziej ogólnym zastosowaniu.

Niezależnie od wyzwań, które pozostają, dowody uzyskane przez FRA ujawniają również wiele pozytywnych zmian i obiecujących praktyk. Chociaż praktyki te mogłyby stanowić zachętę do dalszego rozwoju na poziomie krajowym, jak również na poziomie UE, trzeba zdecydowanie podkreślić odmienne konteksty historyczne i kulturowe, w których praktyki te powstały. O różnicach tych należy pamiętać przy rozważaniu możliwości przenoszenia modeli i rozwiązań do innego państwa.

Na podstawie swoich ustaleń FRA sformułowała opinie, w których zaproponowała konkretne środki, które UE i państwa członkowskie mogą podjąć w celu poprawy swoich usług wsparcia dla ofiar.

## Prawa ofiar w prawie europejskim i krajowym

Z punktu widzenia prawodawstwa środki ochrony praw ofiar pojawiają się w różnych obszarach i na różnych poziomach, począwszy od prawa pierwotnego UE po prawnie niewiążące akty na szczeblu krajowym. Łącznie źródła te stanowią pokaźny zbiór środków ustawodawczych i innych, których celem jest zapewnienie ofiarom podstawowego prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości. W każdym

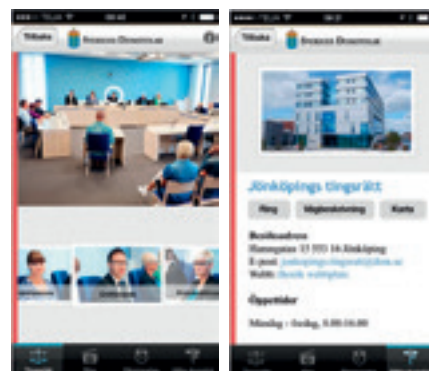
państwie członkowskim odmiennie interpretuje się jednak to, jak dokładnie należy zapewnić ofiarom dostęp do wymiaru sprawiedliwości, co po części wynika z rozbieżnych historycznych koncepcji roli ofiary w postępowaniu karnym. Różnice te następująco przekładają się na zróżnicowane podejście do wspierania ofiar.

### PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

#### Wspieranie ofiar przestępstw za pośrednictwem aplikacji mobilnych

Przewodnik po sądzie (*domstolsguiden*), Szwecja

Ta aplikacja mobilna dostarcza szczegółowych informacji na temat wnętrza sali rozpraw i ról poszczególnych osób w trakcie postępowania sądowego. Aplikacja zawiera również filmy, na które



również pokazano, jak działa procedura sądowa. Ma również funkcję „lokalizatora sądowego”, która dostarcza szczegółowych informacji na temat godzin otwarcia sądu, dojazdu do niego i sposobu kontaktowania się z sądem.

Zob.: [www.domstol.se/Ladda-ner--bestall/Domstolsguiden/](http://www.domstol.se/Ladda-ner--bestall/Domstolsguiden/)

Saragossa – Miasto Sprawiedliwości (*Ciudad de la Justicia Zaragoza*), Hiszpania

Ta aplikacja mobilna, stworzona przez regionalny rząd Aragonii w Hiszpanii, jest adresowana do ogółu społeczeństwa i do przedstawicieli zawodów prawniczych. Aplikacja ta podaje lokalizację nowego kompleksu sądowego w mieście i harmonogram rozpraw oraz wysyła powiadomienia o zakończeniu spraw sądowych.



Narzędzie to jest dostępne pod adresem: <https://itunes.apple.com/es/app/ciudad-de-la-justicia/id642741128?mt=8> (iOS); <https://play.google.com/store/apps/details?id=es.ciudadjusticiazaragoza> (Android)

W tym kontekście wspólne działania na poziomie UE miało na celu ustanowienie wspólnych norm minimalnych w zakresie ochrony praw ofiar. Ważnym instrumentem i poprzedniczką dyrektywy w sprawie ofiar była decyzja ramowa Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. o pozycji ofiar w postępowaniu karnym. Państwa członkowskie UE miały obowiązek dostosować swoje ustawodawstwo do tej decyzji ramowej do 2006 r. Powszechnie przyznano jednak, że przepisy te nie zostały dobrze wdrożone. Zdanie to podzielała również Komisja Europejska. Od czasu wejścia w życie dyrektywy w sprawie ofiar skupiono się zatem na skutecznym jej wdrożeniu<sup>1</sup>.

### Obiecujące praktyki

#### Ułatwienie skutecznego wprowadzenia w życie praw ofiar na mocy prawa UE: wytyczne Komisji Europejskiej

W celu ułatwienia skutecznej i terminowej transpozycji i wdrożenia dyrektywy w sprawie ofiar Komisja Europejska przygotowała wytyczne pomagające państwom członkowskim UE osiągnąć wspólne rozumienie przepisów tej dyrektywy.

Zob.: [http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/victims/guidance\\_victims\\_rights\\_directive\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/victims/guidance_victims_rights_directive_en.pdf)

### Zagwarantowanie przysługującego ofiarom prawa dostępu do usług wsparcia i prawa do skutecznego środka prawnego

Skuteczny dostęp ofiar do wymiaru sprawiedliwości zależy w dużej mierze od dostępności wyspecjalizowanych usług wsparcia dla ofiar. Konieczność zapewnienia ofiarom zbioru usług, które mogą umożliwić ofiarom korzystanie z przysługujących im praw, jest podkreślona w badaniu FRA dotyczącym zgłaszania przestępstw. Na przykład wyniki dotyczące doświadczeń związanych z przestępstwami z nienawiści, ujęte w badaniu EU-MIDIS, oraz wyniki badania na temat przemocy wobec kobiet dotyczące zgłaszania przypadków przemocy pokazują, że konieczne są zmiany, żeby zachęcić do zgłaszania takich zdarzeń.

### Włączająca interpretacja pojęcia „ofiara”

Konceptualizacja ofiary w ramach normatywnych (prawnych i kulturowych) oraz postrzegana rola ofiary w postępowaniu karnym w ogromnym stopniu zależy od historycznego rozwoju ram prawnych w poszczególnych państwach członkowskich i wpływa z kolei na konceptualizację usług wsparcia dla ofiar. Zróżnicowane podejście do praw ofiar odzwierciedla różne rozumienie samego pojęcia „ofiara”. Różnorodność ta nadal pozostaje, mimo że prawodawstwo UE dotyczące ofiar przestępstw istnieje od 2001 r.

Ponieważ w dyrektywie ustanowiono wyższe normy w wielu dziedzinach niż w decyzji ramowej Rady, definicje istotnych pojęć w prawie krajowym – lub ich wykładnia – powinny w odpowiedni sposób odzwierciedlać tę zmianę. Ustalenia FRA sugerują, że ustawodawstwo niektórych państw członkowskich UE może pod tym względem wymagać zmian w celu dostosowania go do dyrektywy w sprawie ofiar. Kilka państw członkowskich na przykład zdefiniowało w swoim ustawodawstwie pojęcie „ofiary” wąsko, bez uwzględnienia ofiar „pośrednich”, takich jak członkowie rodziny. Niektóre państwa członkowskie w ogóle nie zdefiniowały tego pojęcia.

### Przydzielanie wystarczających zasobów

Niektóre nowe obowiązki, a także nieobowiązkowe przepisy decyzji ramowej, które na mocy dyrektywy w sprawie ofiar stały się obowiązkowe, będą wymagały od państw członkowskich UE dalszego inwestowania w personel, wyposażenie i obiekty. Obejmuje to na przykład zapewnienie, aby w sądach poczekalnie dla ofiar były oddzielone od poczekalni dla oskarżonych. Państwa członkowskie muszą także zaopatrzyć się w technologię potrzebną do wideokonferencji i nagrań wideo, zapewnić obowiązkowe szkolenie przedstawicieli zawodów działających na pierwszej linii, takich jak funkcjonariusze policji i pracownicy sądów, oraz zapewnić indywidualną ocenę ofiar w celu ustalenia ich szczególnych potrzeb w zakresie ochrony.

<sup>1</sup> Zob. komunikaty Komisji Europejskiej z 2004 r. i 2009 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (COM(2004) 54 final/2 i COM(2009) 166 final), jak również ocenę skutków z 2011 r. towarzyszącą wnioskowi Komisji w sprawie dyrektywy ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw (SEC(2011) 780 final).

## Opinie FRA

*Państwa członkowskie UE muszą zapewnić skuteczne świadczenie usług wsparcia i dostęp do takich usług, aby osiągnąć zgodność z dyrektywą w sprawie ofiar oraz spełnić swoje obowiązki wynikające z art. 47 Karty. Przy wdrażaniu dyrektywy w sprawie ofiar państwa członkowskie UE powinny uwzględnić art. 47 i właściwe orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, aby ocenić prawa ofiar do aktywnego uczestnictwa w postępowaniu karnym, takie jak prawo do bycia wysłuchanym i prawo do przedłożenia dowodów.*

*Dyrektywa w sprawie ofiar zawiera wymóg ujęcia członków rodziny ofiary w definicji ofiary (w odniesieniu do ofiar, których śmierć jest bezpośrednim skutkiem przestępstwa), tak aby mieli oni dostęp do służb udzielających wsparcie ofiarom stosownie do swych potrzeb oraz do stopnia szkody doznanej wskutek przestępstwa popełnionego na szkodę ofiary. Termin „członkowie rodziny”, jak również inne kluczowe pojęcia, takie jak „osoby szczególnie bezbronne”, powinny być zatem interpretowane szeroko, tak aby niepotrzebnie nie ograniczać listy osób, którym potencjalnie przysługują omawiane prawa.*

*Państwa członkowskie UE muszą zapewnić spełnianie nowych obowiązków w zakresie szkolenia funkcjonariuszy policji i pracowników sądów, które to obowiązki określono w dyrektywie w sprawie ofiar, jak również zapewnić indywidualną ocenę ofiar i osobne poczekalnie dla ofiar w nowych pomieszczeniach sądowych. Państwa członkowskie UE powinny udostępnić dodatkowe środki niezbędne do wprowadzenia takich środków przed upływem terminu transpozycji.*

## Aspekty wsparcia ofiar

Dyrektywa w sprawie ofiar przygotowuje grunt pod szeroko rozumiane wsparcie ofiar, które wykracza poza funkcje przewidziane w jej art. 8 i 9. Obejmuje ona szereg praw, które państwo ma obowiązek gwarantować, ale które mają na celu angażowanie dalszych podmiotów systemu wsparcia ofiar. Prawo do pomocy prawnej, kierowanie ofiar do różnych odpowiednich podmiotów czy prawo ofiary do ochrony przed wtórną wiktyimizacją na rozprawie rzeczywiście przyczyniają się do tworzenia wszechstronnego i funkcjonalnego systemu wsparcia ofiar. Niemniej jednak system ten nie może w pełni funkcjonować bez zaangażowania wielu podmiotów niepublicznych.

Wsparcie ofiar częściowo opiera się na dostępności prawnej praw ofiar. Wsparcie ofiar, w szczególności świadczone w trakcie postępowania sądowego, zależy od roli przypisanej ofiarom i od ich legitymacji procesowej w tym postępowaniu. Im więcej ofiara ma praw, by występować jako strona w postępowaniu karnym, tym ważniejsze jest to, żeby służby udzielające wsparcia ofiarom doradzały ofierze i zachęcały ją do odgrywania tej roli w jej najlepszym interesie.

Z ustaleń FRA wynika również znaczenie instrumentów i praktyk „prawa miękkiego”. Prawodawstwo stanowi tylko część ogólnego systemu wsparcia ofiar w państwach członkowskich UE i samo w sobie, bez odpowiedniego stosowania, nie gwarantuje praw ofiar. Istnieje szereg prawnie niewiążących instrumentów i strategii, które z powodzeniem uzupełniają lub, w niektórych ramach krajowych, nawet zastępują ustawodawstwo.

## Udostępnianie pomocy prawnej

Mimo że pomoc prawna jest dostępna dla większości ofiar w większości państw członkowskich UE, z ustaleń FRA wynika, że uzyskanie pomocy prawnej jest często uzależnione od kryterium dochodowego (w celu ustalenia, które osoby kwalifikują się pod względem finansowym do bezpłatnej pomocy prawnej) lub od legalnego pobytu. Chociaż warunki te mogą być uzasadnione, mogą stanowić duże przeszkody biurokratyczne, szczególnie gdy dla zagwarantowania praw ofiary wymagana jest szybka pomoc prawna. W niektórych normach światowych również zalecane jest bardziej restrykcyjne stosowanie kryterium dochodowego. W wytycznych i zasadach Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczących dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych z 2012 r. przewiduje się na przykład, że dzieci zawsze powinny być zwolnione z wymogu spełniania takiego kryterium.



## Zapewnienie skutecznych systemów szkolenia

Wprowadzenie skutecznego systemu szkolenia specjalistów, wymagane w art. 25 dyrektywy w sprawie ofiar, to cel długoterminowy. Ustalenia FRA wskazują na to, że niektóre państwa członkowskie UE kładą nacisk na szkolenia dotyczące konkretnych grup ofiar. Inne oferują szkolenia, ale nie zapewniają obowiązkowych szkoleń dla funkcjonariuszy, którzy mogą mieć kontakt z ofiarami, czyli dla funkcjonariuszy policji i pracowników sądów. Państwa członkowskie UE zachęca się zatem do zwiększenia możliwości w zakresie szkolenia oraz do poszerzania wiedzy przedstawicieli zawodów prawniczych specjalizujących się w prawie karnym na temat potrzeb konkretnych grup ofiar. Zachęca się je także do angażowania w miarę możliwości organizacji pozarządowych wspierających ofiary.

## Dostarczanie informacji, w tym kierowanie do służb udzielających wsparcia

Dostarczanie na czas rzetelnych informacji na temat praw ofiar, wymagane w rozdziale 2 dyrektywy w sprawie ofiar, ma kluczowe znaczenie dla wzmocnienia pozycji ofiar w celu umożliwienia im korzystania z przysługujących im praw; pozwala także na kierowanie ofiar do najbardziej odpowiednich służb udzielających wsparcia. Brak informacji nie tylko stanowi poważną przeszkodę w korzystaniu przez ofiary z tych praw – w badaniach dotyczących zadowolenia ofiar z usług wsparcia również często wskazywano brak informacji jako główny powód niezadowolenia z postępowania karnego, co zniechęca ofiary do aktywnego udziału w postępowaniu<sup>2</sup>. Środki mające na celu poszerzenie świadomości ofiar w zakresie ich praw są więc również ważne jak dostęp do informacji istotnych dla danego przypadku. Przykłady dobrych praktyk wyróżnione w niniejszym sprawozdaniu pokazują, że ścisła współpraca między właściwymi organami a organizacjami wspierającymi ofiary może ułatwić kierowanie ofiar do odpowiednich podmiotów.

<sup>2</sup> Zob. na przykład: Sims, L. i Myhill, A. (2001), *Policing and the Public: Findings from the 2000 British Crime Survey*. Home Office Research Findings No. 136, Londyn, Home Office oraz Wemmers, J. (1999), „Victim notification and public support for the criminal justice system”, *International Review of Victimology*, t. 6, nr 3.

## PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

### Europejski portal „e-Sprawiedliwość”: specjalne strony dla ofiar przestępstw



Europejski portal „e-Sprawiedliwość” ma stanowić elektroniczny kompleksowy punkt informacyjny w obszarze sprawiedliwości, służący ułatwieniu życia ludziom w UE poprzez dostarczanie informacji na temat systemów sądownictwa i poprawienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w całej UE we wszystkich 24 językach urzędowych UE.

Zob.: [https://e-justice.europa.eu/content\\_victims\\_of\\_crime-65-pl-do](https://e-justice.europa.eu/content_victims_of_crime-65-pl-do)

## Przeciwdziałanie niedostatecznemu zgłaszaniu przestępstw przez ofiary

Badania FRA – w tym cztery badania na dużą skalę dotyczące wiktymizacji mniejszości, osób LGBT, przestępstw o charakterze antysemickim i przemocy wobec kobiet – konsekwentnie pokazują, że wiele ofiar nie zgłasza przestępstw na policji. Ustalenia te podkreślono w konkluzjach Rady z dnia 6 grudnia 2013 r. w sprawie zwalczania przestępstw z nienawiści w Unii Europejskiej oraz w konkluzjach Rady z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie zapobiegania wszelkim formom przemocy wobec kobiet i dziewcząt i zwalczania takiej przemocy. Ofiary mogą jednak zwracać się do innych osób lub organizacji. Wyniki badania FRA na temat przemocy wobec kobiet pokazują, że ofiary przemocy domowej częściej kontaktują się z lekarzami i instytucjami opieki zdrowotnej niż z jakimikolwiek innymi organizacjami specjalistycznymi lub pozarządowymi. W związku z tym te osoby i podmioty mogłyby odgrywać kluczową rolę w rozpoznawaniu ofiar i udzielaniu im wstępnego wsparcia. Dowody wskazują jednak również na to, że lekarze i inni pracownicy służby zdrowia są rzadko przeszkoleni pod kątem skutecznego reagowania na przemoc domową. Dlatego inicjatywy mające na celu szkolenie i informowanie pracowników służby zdrowia można uznać za obiecujące

praktyki, szczególnie gdy weźmie się pod uwagę, że 87% z 42 tys. kobiet ankietowanych w ramach badania FRA dotyczącego przemocy wobec kobiet powiedziało, że dalsze pytania ze strony lekarzy na widok oznak znęcania się byłyby pożądane.

### Opinie FRA

*Pomoc prawna gwarantowana na mocy art. 13 dyrektywy w sprawie ofiar powinna być dostępna ofiarom, które są stroną w postępowaniu karnym, na takiej samej zasadzie jak na rzecz oskarżonych. Przeszkody biurokratyczne, takie jak przewlekłość postępowania lub stosowanie kryterium dochodowego, powinny zostać zidentyfikowane i usunięte. Stosowanie kryterium dochodowego może nie zawsze być zgodne z wytycznymi ONZ.*

*Reformy prawa powinny mieć na celu lepsze włączenie ofiar w system sądownictwa karnego. Ofiary powinny mieć możliwość odgrywania bardziej znaczącej roli w postępowaniu karnym, jak określono w rozdziale 3 dyrektywy w sprawie ofiar. Przedstawiciele zawodów prawnych specjalizujący się w prawie karnym mogą wspierać ten proces, przeprowadzając ofiary przez postępowanie oraz pomagając im zrozumieć ustawodawstwo i w pełni poznać jego konsekwencje praktyczne. Proces ten jest w dużym stopniu wspomagany przez szkolenie przedstawicieli zawodów prawnych specjalizujących się w prawie karnym.*

*Państwa członkowskie UE powinny wprowadzić środki zapewniające ofiarom możliwość uzyskania dostępu – na wszystkich etapach postępowania – do informacji na temat przysługujących im praw i usług wsparcia, z których mogą skorzystać, a także do istotnych informacji dotyczących ich sprawy. Państwa członkowskie UE powinny w szczególności rozważyć wprowadzenie skutecznego systemu kierowania ofiar, który poprowadziłby ofiary przez system usług wsparcia.*

*Jeżeli chodzi o sposób zachęcania ofiar do zgłaszania przestępstw i ułatwienie tego zgłaszania, państwa członkowskie UE powinny dopilnować, żeby informacje na temat usług wsparcia dla ofiar i praw ofiar były dostępne i udostępniane ofiarom przez wszystkie organy i służby publiczne, z którymi ofiary się kontaktują, w tym przez podmioty świadczące usługi medyczne, oraz żeby pracownicy tych organizacji byli wyszkoleni w zakresie zajmowania się ofiarami w sposób kompetentny i pełen zrozumienia.*

### PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

#### Zgłaszanie przestępstw przez telefon komórkowy: przydatne aplikacje mobilne dla ofiar przestępstw

*Guardia Civil (GDT), Hiszpania*

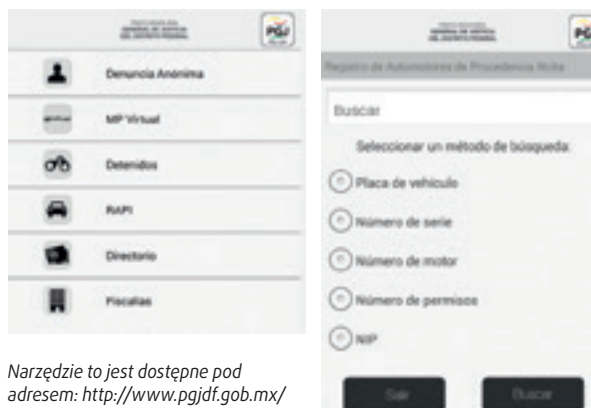
Ta aplikacja mobilna, opracowana przez wydział ds. cyberprzestępczości hiszpańskiej Straży Obywatelskiej (Guardia Civil), oferuje dwie różne usługi: jedna polega na informowaniu użytkowników on-line o oszustwach i przestępstwach aktualnie popełnianych, druga umożliwia obywatelom anonimowe zgłaszanie potencjalnych przestępstw. Aplikacja ta podaje również lokalizacje najbliższych posterunków Straży Obywatelskiej.



Narzędzie to jest dostępne pod adresem: <https://market.android.com/details?id=es.guardiacivil.gdt> (Android); <http://itunes.apple.com/es/app/gdt/id441712875?mt=8&ls=1> (iOS)

Federalna Prokuratura Rejonowa (*Procuraduría General de Justicia del Distrito Federal*), Meksyk

To narzędzie pozwala na anonimowe zgłaszanie przestępstw i zgłaszanie utraty krajowych dokumentów tożsamości lub paszportu. Dostarcza również przydatnych informacji na temat sądownictwa karnego, na przykład informacji kontaktowych prokuratury.



Narzędzie to jest dostępne pod adresem: <http://www.pgjdf.gob.mx/index.php/servicios/enlinea/aplicacionpgjcdmx>; <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.tr3sco.pgjdf> (Android); <https://itunes.apple.com/us/app/pgjcdmx/id830812886?ls=1&mt=8> (iOS); <http://appworld.blackberry.com/webstore/content/31955/> (Blackberry)

## Usługi wsparcia dla ofiar w państwach członkowskich UE

Pewne szczegółowe zasady udzielania wsparcia ofiarom można wyprowadzić z art. 8 i 9 dyrektywy w sprawie ofiar. Zasady te służą jako punkty odniesienia lub przynajmniej jako poziomy referencyjne podczas organizowania usług wsparcia dla ofiar lub oceniania usług aktualnie oferowanych przez dane państwo członkowskie UE<sup>3</sup>. Nadal istnieją ogromne różnice pod względem zakresu i wydajności usług wsparcia dla ofiar w państwach członkowskich.

Jeżeli chodzi o utworzenie lub rozwijanie systemu organizacji wspierających ofiary, z art. 8 dyrektywy w sprawie ofiar jasno wynika, że państwa członkowskie mają do dyspozycji więcej niż jeden model organizacyjny. Służby udzielające wsparcia ofiarom można utworzyć jako organizacje publiczne lub organizacje pozarządowe, mogą one mieć charakter zawodowy lub społeczny, a specjalistyczne służby wsparcia mogą stanowić uzupełnienie lub integralną część ogólnych udzielających wsparcia ofiarom. Modele stosowane w poszczególnych państwach członkowskich różnią się co do podmiotu publicznego odpowiedzialnego za nadzór nad służbami udzielającymi wsparcia, metod ich finansowania, rozmieszczenia geograficznego tych służb i stopnia, w jakim opierają się na pracy wolontariuszy w porównaniu ze stałym personelem.

Wybór rządu dotyczący utworzenia organizacji publicznej albo promowania prywatnych inicjatyw wspierających budowanie zdolności społeczeństwa obywatelskiego nie jest tylko kwestią organizacyjną i techniczną. Odnosi się do aspektów politycznych, takich jak wartość dla społeczności warstwy organizacji społeczeństwa obywatelskiego pośredniczących w angażowaniu obywateli w kwestie mające znaczenie dla opinii publicznej. W końcu sprawa ta jest związana z podstawowym pojmowaniem tego, jak powinno być zbudowane społeczeństwo demokratyczne – czy obejmuje sferę publiczną, która pozostaje – częściowo – w rękach organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które są wspierane i monitorowane przez rząd, ale nie są przez niego kontrolowane. Podobne względy dotyczą również kwestii angażowania wolontariuszy w pracę organizacji wspierających ofiary.

<sup>3</sup> Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest jedyną instytucją uprawnioną do dokonywania autorytatywnej wykładni prawa UE, a tym samym do decydowania, czy art. 8 dyrektywy w sprawie ofiar należy interpretować jako obowiązek dotyczący wyniku czy środków, w tym drugim przypadku wymagający od rządów podjęcia, z należytą starannością, wszelkich uzasadnionych kroków dostępnych dla nich w danych okolicznościach w celu stopniowego utworzenia we właściwym czasie kompleksowego systemu usług wsparcia dla ofiar.

Niezależnie od wybranego modelu rządu muszą zapewnić pewne funkcje, w tym koordynację istniejących usług, zachęty do opracowywania usług, których może brakować, określanie norm dotyczących udzielania wsparcia ofiarom oraz podejmowanie decyzji dotyczących finansowania usług wsparcia.

Wszelka stronniczość organizacyjna służb udzielających wsparcia ofiarom musi być widoczna i wiarygodna. Kuratorzy sądowi wydają się zatem stanowić nieodpowiednie osoby do wykonywania również funkcji wspierania ofiar, nawet jeśli jednostki organizacyjne są utworzone i ściśle oddzielone. Pracownicy byłiby jednak podejrzewani o sprzyjanie ogólnym interesom swojej organizacji. Taka sytuacja mogłaby osłabiać przekonanie zarówno ofiar, jak i sprawców co do tego, że pracownicy ci zwracają uwagę wyłącznie na ich interesy. Podobne względy przemawiają za oddzieleniem usług wsparcia dla ofiary od usług mediacji między ofiarą a sprawcą.

Pomimo różnic ustalenia FRA wskazują pewne nowe tematy. Większość państw członkowskich UE rozdziela odpowiedzialność za usługi wsparcia na kilka ministerstw. Większość polega również na współpracy między podmiotami publicznymi a prywatnymi w zakresie zapewniania ogólnego wsparcia ofiarom. Najczęściej spotykany model pod względem rozmieszczenia geograficznego ogólnych służb udzielających wsparcia charakteryzuje się silną regionalizacją, niezależnie od wielkości państwa członkowskiego czy publicznego lub prywatnego charakteru głównego podmiotu świadczącego usługi wsparcia. W większości państw członkowskich wolontariusze przewyższają liczebnie stałych pracowników, natomiast ich zadania i szkolenie są zróżnicowane w zależności nie tylko od rodzaju podmiotu świadczącego usługi wsparcia, ale także od historycznego rozwoju wolontariatu w danym państwie.

Gdy państwa członkowskie będą chciały uwzględnić doświadczenia innych państw członkowskich przy tworzeniu, rozszerzaniu lub wzmacnianiu systemu służb udzielających wsparcia ofiarom, niezbędna będzie dokładna ocena możliwości przeniesienia modeli i rozwiązań z jednego państwa członkowskiego do drugiego. Trzeba wziąć pod uwagę szereg aspektów. Mogą one obejmować różnice kulturowe związane z tradycjami inicjatyw prywatnych i zaangażowaniem w kwestie będące przedmiotem wspólnego zainteresowania lub gotowość obywateli do angażowania się w wolontariat.

Dzięki panującej różnorodności organizacyjnej można się przekonać, że nie ma gotowych odpowiedzi co do tego, które rozwiązania są lepsze. Często jest wiele argumentów przemawiających za różnymi kierunkami.

## Główne modele wsparcia dla ofiar

Możliwe jest rozróżnienie trzech głównych modeli ogólnych służb udzielających wsparcia ofiarom w państwach członkowskich UE. Rozróżnienie opiera się na charakterze (poza)rządowym i źródłach finansowania głównych ogólnych służb udzielających wsparcia ofiarom. W poniższej tabeli przedstawiono model dominujący w każdym państwie członkowskim.

	1. Co najmniej jeden krajowy ogólny – główny dostawca/ podmiot jest prowadzony i finansowany przez państwo	2. Co najmniej jeden krajowy ogólny – główny dostawca/ podmiot jest pozarządowy, lecz w dużym stopniu finansowany przez państwo	3. Co najmniej jeden krajowy ogólny – główny dostawca/ podmiot jest pozarządowy, lecz nie jest w dużym stopniu finansowany przez państwo
AT			✓
BE	✓		
BG			
CY			
CZ	✓		
DE			✓
DK		✓	
EE	✓		
EL			
ES	✓		
FI		✓	
FR		✓	
HR	✓		
HU	✓		
IE		✓	
IT			
LT			
LU	✓		
LV			
MT		✓	
NL		✓	
PL		✓	
PT		✓	
RO			
SE		✓	
SI			
SK			✓
UK		✓	
<b>łącznie</b>	<b>7</b>	<b>10</b>	<b>3</b>

*Uwaga:* Tabela odnosi się do tych państw członkowskich UE, w których istnieje co najmniej jedna krajowa ogólna służba udzielająca wsparcia ofiarom. Z badań wynika, że ogólnych służb udzielających wsparcia ofiarom (tj. adresowanych do wszystkich, a nie do określonych kategorii ofiar) nie ma w Bułgarii, na Cyprze, w Grecji, na Litwie, Łotwie, w Rumunii, Słowenii i we Włoszech. Obszary zaznaczone kolorem wskazują, że nie istnieją ogólne służby udzielające wsparcia ofiarom.

*Źródło:* FRA, 2014; zob. również: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/victims-support-services/models>

## Istotna rola organizacji pozarządowych i popierania ofiar przestępstw

Prywatne służby udzielające wsparcia ofiarom skutecznie promowały interesy ofiar przestępstw w trakcie debat publicznych i ustawodawczych w wielu państwach członkowskich UE. Niektóre służby udzielające wsparcia pełniły istotne funkcje

urzędników publicznych, także wobec rządów. Te organizacje pozarządowe są w stanie wyrażać obawy ofiar w sposób przekonujący, gdyż codziennie udzielają wsparcia ofiarom. Wielu pracowników tych organizacji działa też w charakterze wolontariuszy. W niektórych państwach członkowskich prywatne stowarzyszenia, które są organizacyjnie i finansowo niezależne od państwa, świadczą ogólne usługi wsparcia ofiar. W debacie publicznej



stale promują interesy ofiar. Istnieją zatem pewne oznaki, że dla postępów w dziedzinie praw ofiar znaczenie ma istnienie potężnych i do pewnego stopnia niezależnych organizacji pozarządowych.

## Zapewnienie wszystkim ofiarom dostępu do ogólnych usług wsparcia ofiar

Większość państw członkowskich zapewnia jakąś formę ogólnych usług wsparcia ofiar, a wszystkie państwa członkowskie świadczą usługi wsparcia przynajmniej dla niektórych szczególnych grup ofiar. Osiem państw członkowskich jak dotąd jeszcze nie ustanowiło ogólnych służb udzielających wsparcia, co wymagane jest w art. 8 dyrektywy. Artykuł 8 ust. 5 stanowi ponadto, że świadczenie usług nie może być uzależnione od złożenia przez ofiarę formalnego zawiadomienia. Finansowanie służb udzielających wsparcia powinno odbywać się w sposób przejrzysty i obiektywny, który zapewni wszystkim ofiarom dostęp do usług wsparcia.

## Zapewnienie kompleksowych i poufnych usług

Aby skutecznie udzielać wsparcia, organizacje muszą być tworzone z uwzględnieniem konieczności pozyskania zaufania ofiar i zachowania poufności. Można to na przykład osiągnąć przez zapewnienie, aby nie dochodziło do odsyłania ofiar pomiędzy organizacjami i osobami (choć w niektórych przypadkach konieczne może być skierowanie do specjalisty). Ponadto zadania służb udzielających wsparcia powinny być skupione wyłącznie na udzielaniu wsparcia ofiarom. Miejszenie wsparcia ofiar z usługami mediacji i usługami kuratorskimi, jak ma to miejsce w niektórych państwach członkowskich UE, nie pozwala na przykład wzbudzić wystarczającego zaufania do celu świadczonego wsparcia. Ustalenia FRA pokazują również, że szereg państw członkowskich UE nie gwarantuje ofiarom prawa do tego, aby podczas rozprawy towarzyszyły im osoby udzielające wsparcia.

## Zaangażowanie wolontariuszy

Badania FRA wskazują na rosnącą zależność od wolontariuszy, wynikającą częściowo z ograniczeń finansowych i ze wzrostu liczby wolontariuszy w kilku państwach członkowskich UE, gdzie tradycje takie są słabsze. Chociaż ustalenia FRA uwydatniają potrzebę znalezienia złotego środka, jeżeli chodzi o liczbę wolontariuszy i wykwalifikowanych pracowników pracujących w obszarze wsparcia ofiar, to jednak pokazują, że w ogromnej większości państw członkowskich systemy wsparcia ofiar do pewnego stopnia opierają się na wolontariacie. W państwach o wieloletniej kulturze

wolontariatu istnieje tendencja do świadczenia większej ilości ogólnych usług wsparcia ofiar.

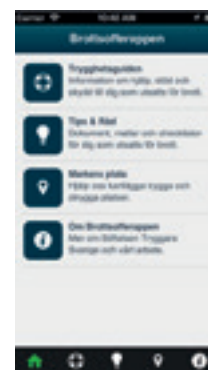
## Rola organizacji parasolowych na poziomie UE

Znaczna liczba organizacji popiera na szczeblu UE prawa ofiar przestępstw w ujęciu ogólnym lub określonych grup ofiar – takich jak kobiety będące ofiarami przemocy. Organizacje takie istotnie przyczyniają się do urzeczywistnienia praw podstawowych osób żyjących w UE. Co ważne, zróżnicowanie organizacji na poziomie UE odzwierciedla różne rodzaje podejścia do praw ofiar oraz do sposobu zorganizowania udzielania wsparcia ofiarom zarówno pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi, jak i w ich obrębie.

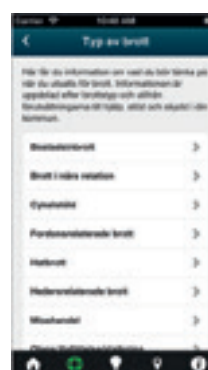
### PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

#### Wspieranie ofiar przestępstw za pośrednictwem aplikacji mobilnych

Szwedzka aplikacja mobilna (*Brottsofferappen*) służy do udzielania informacji ofiarom przestępstw. Podanie szczegółowych informacji na temat położenia użytkownika i rodzaju przestępstwa pozwala temu narzędziu na zlokalizowanie najbliższego posterunku lub komisariatu policji i siedziby służb udzielających wsparcia. Zapewnia ono również listę kontrolną dotyczącą sposobu zgłaszania przestępstwa i dochodzenia odszkodowania.



Podstawowe założenie tej aplikacji polega na przekazywaniu tylko ukierunkowanych i istotnych informacji, innymi słowy – informacji specyficznych dla danego przestępstwa i danej lokalizacji. Informacje zebrano od wszystkich właściwych organów i organizacji. O aktualizację aplikacji trzeba będzie wnioskować. Koszt opracowania aplikacji mobilnej, obejmującej zarówno aspekty techniczne, jak i gromadzenie danych, wyniósł w przybliżeniu 10 tys. euro. Faktyczne opracowanie aplikacji zajęło cztery tygodnie. Dodane zostaną kolejne funkcje, w tym listy kontrolne i funkcje powiadomień, za pomocą których będzie można przesłać wybranym osobom dane o lokalizacji użytkownika. W trakcie opracowywania tego narzędzia organizacja korzystała głównie z bogatego doświadczenia własnych pracowników, którzy zajmują się kwestiami związanymi z ofiarami przestępstw.



Źródło: <http://brottsofferappen.org/>

## Opinie FRA

Państwa członkowskie UE, które dotąd nie utworzyły ogólnych służb udzielających wsparcia, zachęca się do szybkiego podjęcia kroków, aby osiągnąć zgodność z dyrektywą w sprawie ofiar (art. 8). Dostęp do usług wsparcia powinien być bezpłatny dla wszystkich ofiar przestępstw i niezależny od zgłoszenia przez ofiarę przestępstwa na policji.

Państwa członkowskie UE powinny zapewnić, aby wsparcie ofiar było skoordynowane i aby kierowanie ofiar – zgodnie z art. 4 ust. 1 i art. 8 ust. 2 dyrektywy w sprawie ofiar – było skuteczne, szczególnie w przypadku określonych grup ofiar, które mogą mieć szczególne potrzeby w zakresie ochrony, co może wchodzić w zakres kompetencji różnych ministerstw lub organizacji udzielających wsparcia.

Wsparcie dla ofiar powinno być zorganizowane w sposób pozwalający ofiarom, w miarę możliwości, na korzystanie z relacji opartej na zaufaniu. W systemie wsparcia należy unikać kierowania ofiary od jednego podmiotu świadczącego usługi wsparcia do innego, jeżeli nie jest to konieczne. W tym kontekście istotne jest, aby ofiarom mogła towarzyszyć w postępowaniu sądowym ta sama osoba, która wspierała je przed rozprawą i po niej, czego wymaga się w art. 20 lit. c) dyrektywy w sprawie ofiar.

Służby udzielające wsparcia powinny zajmować pozycję umożliwiającą im działanie w ścisłej poufności i w interesie ofiary, a także zapewnienie, aby służby te mogły również być postrzegane jako działające w ten sposób. Aby zagwarantować ten kierunek, organizacjom udzielającym wsparcia ofiarom nie należy powierzać dodatkowych zadań związanych z mediacją lub usługami kuratorskimi.

FRA dostrzega wagę zachęcania obywateli do angażowania się w realizację zadań publicznych i zaleca na poziomie państw członkowskich UE inicjatywy mające na celu promowanie wolontariatu, szczególnie w państwach członkowskich, w których wolontariat może być stosunkowo nową koncepcją. Należy uwzględnić stosunek liczby wykwalifikowanych pracowników do liczby wolontariuszy. Organizacje opierające się na wolontariacie powinny zwłaszcza upewnić się, czy stały personel zapewnia skuteczne kierowanie wolontariuszami i nadzoruje jakość ich pracy. Zadania wykonywane przez wykwalifikowanych pracowników lub wolontariuszy w organizacjach udzielających wsparcia ofiarom przestępstw muszą być zgodne z normami jakości i odpowiednio w stosunku do doświadczenia zawodowego osoby udzielającej wsparcia lub porady.

UE powinna nadal prowadzić dialog z organizacjami udzielającymi wsparcia ofiarom na poziomie europejskim i korzystać z ich wiedzy eksperckiej i zdolności w zakresie tworzenia puli najlepszych praktyk i wiedzy swoich członków. Ta wiedza ekspercka obejmuje udzielanie dalszej pomocy w odniesieniu do coraz większej potrzeby transgranicznego ułatwiania udzielania wsparcia ofiarom. Ogólne służby na poziomie UE i państw członkowskich powinny współpracować ze służbami specjalistycznymi, w szczególności z organizacjami udzielającymi wsparcia kobietom będącym ofiarami przemocy, i korzystać ze zgromadzonego przez nie bogatego doświadczenia.

## Wsparcie dla określonych grup ofiar

W dyrektywie w sprawie ofiar od państw członkowskich wymaga się, by wzięły pod uwagę potrzeby określonych grup ofiar. Szczególne potrzeby należy najpierw ustalić w drodze indywidualnej oceny, a następnie zaspokoić przez ustanowienie specjalistycznych organizacji wsparcia albo specjalistycznych usług w obrębie ogólnych organizacji wsparcia, które oferują ukierunkowane wsparcie dla określonych grup ofiar.

FRA przeprowadziła ograniczone badanie specjalistycznych obszarów wsparcia ofiar (takich jak wsparcie ofiar przemocy domowej, handlu ludźmi i przestępstw z nienawiści), którego podstawę stanowi kompleksowa analiza FRA dotycząca różnych grup bezbronnych ofiar. Ustalenia wskazują na to, że ofiary należące do każdej z tych grup mogą napotykać szczególne problemy w dostępie do wymiaru sprawiedliwości. Ustalenia te zostały potwierdzone przez dodatkowe równoległe badanie FRA dotyczące szerokiego zakresu zagadnień związanych z ofiarami przestępstw, w tym badanie określonych kategorii ofiar, takich jak migranci, ofiary przestępstw z nienawiści, ofiary przemocy wobec kobiet oraz dzieci.

## PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

### Wspieranie ochrony kobiet przed przemocą

Aplikacja mobilna Clique180 służy do przekazywania kobietom informacji na temat tego, jak postępować w przypadku narażenia na przemoc. Aplikacja, udostępniona w trakcie mistrzostw świata w piłce nożnej w Brazylii w 2014 r., dostarcza generowane przez użytkownika geodane dotyczące bezpiecznych i niebezpiecznych obszarów oraz wyjaśnia, czym jest przemoc wobec kobiet. Przyjazny dla użytkownika interfejs zawiera linki do służb wsparcia oraz do brazylijskiego ustawodawstwa federalnego w zakresie przemocy wobec kobiet. Aplikacja wyposażona jest również w funkcję bezpośredniego połączenia z infolinią służb wsparcia.



Dostępne pod adresem: <http://clique180.org.br/download>

Badanie FRA wykazało, że ofiary mierzą się z takimi problemami, jak: narażenie na wtórną i ponowną wiktyimizację, zastraszanie i odwet, obawa przed stronniczością policji lub personelu służb udzielających wsparcia oraz związana z tym niechęć zgłoszenia danego przestępstwa.

Wyniki tego projektu pokazują, że we wszystkich państwach członkowskich istnieją specjalistyczne służby zajmujące się przynajmniej niektórymi określonymi grupami ofiar. Pod tym względem odnotowano szereg obiecujących praktyk. Charakter i zakres oferowanego specjalistycznego wsparcia znacznie się jednak różni w poszczególnych państwach członkowskich (również w zależności od danej grupy ofiar). Dużo jeszcze można w tej kwestii poprawić.

## Prawodawstwo UE: środek E przewidziany w budapeszteńskim harmonogramie działań

Środek ten dotyczy szczególnych potrzeb określonych grup ofiar. Rada przypomina, że niektóre osoby mają szczególne potrzeby związane z rodzajem lub okolicznościami przestępstwa, którego padły ofiarą, biorąc pod uwagę społeczne, fizyczne i psychiczne skutki tego przestępstwa. W harmonogramie działań wymieniono między innymi ofiary handlu ludźmi oraz dzieci będące ofiarami wykorzystywania seksualnego.

Zob.: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G0628\(01\)&qid=1402495822750&from=PL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011G0628(01)&qid=1402495822750&from=PL)

## Zapewnienie indywidualnej oceny służącej ustaleniu ewentualnych szczególnych potrzeb w zakresie ochrony

Artykuł 22 dyrektywy stanowi, że państwa członkowskie UE muszą zapewnić przeprowadzanie indywidualnej oceny ofiar w celu ustalenia ewentualnych szczególnych potrzeb w zakresie ochrony. Takie szczególne potrzeby w zakresie ochrony mogą odnosić się do ofiar, które doznały znacznej szkody ze względu na wagę przestępstwa, do ofiar przestępstw popełnionych z powodu uprzedzeń lub dyskryminacji lub do ofiar, których szczególny narażenie jest skutkiem związku ze sprawcą lub zależności od niego. Ustalenia FRA pokazują, że policja często kieruje ofiary do ogólnych służb udzielających wsparcia, które następnie muszą przeprowadzić dalszą ocenę możliwej indywidualnej potrzeby udzielenia wsparcia specjalistycznego.

## Uznanie ważnej roli odgrywanej w państwach członkowskich UE przez służby udzielające wsparcia ofiarom mającym szczególne potrzeby

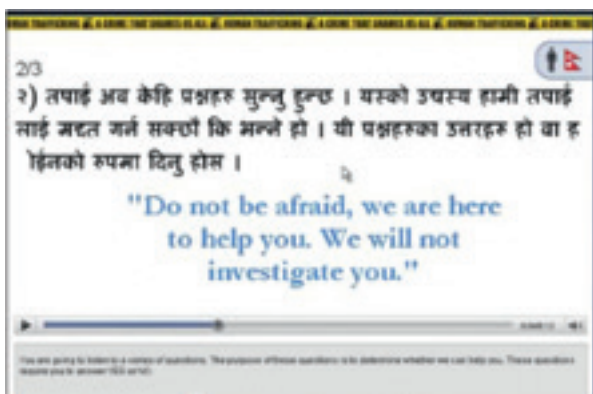
Dyrektywa w sprawie ofiar stanowi, że służby wsparcia – bez względu na to, czy są to służby połączone w obrębie większej struktury ogólnej, czy odrębne, indywidualne służby – powinny przyjąć podejście uwzględniające szczególne potrzeby ofiar, wagę szkody doznanej na skutek przestępstwa, a także związek między ofiarami, sprawcami, dziećmi a ich szeroko pojętym środowiskiem społecznym. Obejmuje to na przykład szczególne potrzeby dzieci.

Indywidualne służby udzielające wsparcia ofiarom mającym szczególne potrzeby mogą być podmiotem dobrze przygotowanym do promowania praw określonych grup. Na przykład ofiary przestępstw z nienawiści mogą czuć się bardziej komfortowo, zwracając się pracownikom mniejszych i bardziej wyspecjalizowanych organizacji broniących ich praw i polegając na ich eksperckiej opinii.

## PRZYDATNE NARZĘDZIA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW

### Przesyłanie podtrzymujących na duchu wiadomości ofiarom handlu ludźmi

Victim Translation Assistance Tool wykorzystuje wiadomości dźwiękowe, aby umożliwić funkcjonariuszom organów ścigania i osobom świadczącym usługi wsparcia ofiar – często pierwszych punktów kontaktu dla ofiar handlu ludźmi, które nie posługują się językiem kraju, gdzie się znajdują – zapewnienie podstawowej pomocy tym ofiarom.



Zarejestrowano i na 40 języków przetłumaczono 35 podstawowych pytań i wiadomości, w tym specjalne pytania dla dzieci.

Narzędzie opracowały UN.GIFT/UNODC, austriackie Federalne Biuro Śledcze oraz austriacka organizacja pozarządowa LEFOE-IBF. Ocalone ofiary handlu ludźmi włączyły się w opracowanie tych wiadomości przy wsparciu ze strony ekspertów ds. handlu ludźmi, którzy skupiają się na potrzebach ofiar.

Narzędzie to można pobrać pod adresem: [www.ungift.org/knowledgehub/en/tools/vita.html](http://www.ungift.org/knowledgehub/en/tools/vita.html)

## Opinie FRA

Państwa członkowskie UE muszą zapewnić, aby indywidualnej oceny dokonywał pierwszy punkt, z którym kontaktuje się ofiara – zazwyczaj jest to policja lub organizacja wspierająca ofiary przestępstw. Ofiary należy w stosownym czasie kierować do specjalistycznych służb udzielających wsparcia ofiarom, które to służby są w stanie udzielić im pomocy i potrzebnego wsparcia. Państwa członkowskie UE muszą zapewnić, aby dzieci były zawsze traktowane jako osoby wymagające szczególnej ochrony, biorąc pod uwagę ich wiek, dojrzałość, poziom zrozumienia i wszelkie trudności komunikacyjne, jakie mogą wystąpić, oraz zgodnie z art. 22 ust. 4 dyrektywy w sprawie ofiar.

Uznając, że specjalistyczne służby udzielające wsparcia można utworzyć oddzielnie od ogólnych służb udzielających wsparcia, jako ich uzupełnienie lub jako integralną część ogólnej organizacji, państwa członkowskie powinny zapewnić obecność służb udzielających wsparcia (w tym wsparcia i doradztwa w związku z traumatycznymi przeżyciami), które to służby udzielają ukierunkowanego wsparcia ofiarom mającym szczególne potrzeby. Do grupy tej należą ofiary będące dziećmi, ofiary przemocy seksualnej i innej przemocy ze względu na płeć, ofiary niepełnosprawne, ofiary będące nielegalnymi migrantami, a także ofiary przemocy w bliskich związkach, zaś pomoc obejmuje wsparcie i doradztwo w związku z traumatycznymi przeżyciami. Zgodnie z dyrektywą w sprawie ofiar służby te muszą przygotować i zapewniać co najmniej odpowiednie zakwaterowanie ofiarom potrzebującym bezpiecznego miejsca ze względu na bezpośrednie ryzyko wtórnej i ponownej wiktymizacji, zastraszania oraz odwetu.

Ponadto podczas wdrażania dyrektywy w sprawie ofiar państwa członkowskie UE powinny zwrócić szczególną uwagę na potrzeby w zakresie ochrony ofiar przestępstw popełnionych z powodu dyskryminacji.



## Normy i wskaźniki wykonania

W dyrektywie w sprawie ofiar nie odniesiono się jasno do jakości i wykonania. Żeby jednak wsparcie ofiar było skuteczne i efektywne, normy jakości muszą stanowić zasadniczy element projektu i usprawniania usług wsparcia ofiar oraz ciągłego świadczenia tych usług. Nieodłącznym elementem norm jakości są wskaźniki. Dzięki zastosowaniu uznanej metodyki grupowania wskaźników w pozycjach dotyczących elementów strukturalnych, procesu i rezultatów można uchwycić pełny zakres działań, które trzeba podjąć – od akceptacji i zamiaru, poprzez działania aż po wyniki w praktyce. To z kolei ułatwi pomiar postępów i umożliwi porównywanie systemów, co jest niezbędne do rzetelnej oceny tego, które praktyki rzeczywiście się sprawdzają.

Pełna wersja sprawozdania zawiera szereg sugerowanych wskaźników w tych ramach metodologicznych, opartych na istniejących normach świadczenia usług wsparcia ofiar. Bardziej zaawansowana i udoskonalona wersja tych wskaźników – która powinna zostać zatwierdzona przez właściwe zainteresowane podmioty, takie jak organizacje wspierające ofiary przestępstw – stanowiłaby użyteczny pierwszy krok w kierunku systematycznego monitorowania i oceniania praktyk. Wskaźniki te musiałyby być połączone z jasnymi poziomami odniesienia dotyczącymi wymaganego poziomu „zgodności”. Konieczne byłoby również utworzenie systemu gromadzenia danych na potrzeby obliczenia wszystkich tych wskaźników. W tym kontekście należy przywołać art. 28 dyrektywy w sprawie ofiar, w którym zobowiązuje się państwa członkowskie do

przekazywania danych – począwszy od listopada 2017 r., a następnie co trzy lata – dotyczących praktycznego funkcjonowania praw ofiar przewidzianych w dyrektywie.

## Ustanowienie norm kontroli jakości z poszanowaniem niezależności społeczeństwa obywatelskiego

W motywie 63 dyrektywy w sprawie ofiar podkreśla się, że w celu „zachęcenia do składania zawiadomienia o przestępstwach i ułatwienia tego procesu oraz aby umożliwić ofiarom uniknięcie ponownej wiktymizacji, konieczne jest udostępnienie ofiarom godnych zaufania usług w zakresie wsparcia oraz zapewnienie, aby właściwe organy były przygotowane, by na zawiadomienia składane przez ofiary reagować z szacunkiem, w sposób taktowny, profesjonalny i niedyskryminacyjny”. Aby ocenić, czy usługi danego państwa członkowskiego spełniają te kryteria, należy utworzyć przejrzyste i spójne mechanizmy kontroli jakości, w tym mechanizmy transgraniczne.

## Analiza porównawcza norm jakości

Normy jakości dotyczące służb udzielających wsparcia ofiarom zyskałyby na przejrzystych wskaźnikach i poziomach odniesienia. Badanie FRA objęło formalnie przyjęte kluczowe wskaźniki wykonania dotyczące jakości świadczenia usług przez ogólne służby udzielające wsparcia ofiarom w państwach członkowskich UE. Takie wskaźniki, jeżeli będą mierzone przez dłuższy czas, pomogą ocenić wdrożenie dyrektywy w sprawie ofiar i jej skutki dla ofiar i dla korzystania przez nie ze swoich praw w praktyce.

## Opinie FRA

FRA podkreśla odpowiedzialność państw członkowskich UE za opracowanie kompleksowej sieci służb udzielających wsparcia ofiarom oraz monitorowanie wyników działania tych służb, jak również za zapewnienie, aby odpowiadały one ustalonym normom, a jednocześnie szanowały niezależność społeczeństwa obywatelskiego.

W analizie FRA podkreślono dobre przykłady kryteriów lub warunków uczestnictwa opracowanych przez organizacje parasolowe na szczeblu UE działające w obszarach tworzenia sieci kontaktów, koordynowania i promowania ogólnego wsparcia dla ofiar lub wspierające określone grupy ofiar. Takie kryteria obejmują na przykład: oddzielenie służb udzielających wsparcia ofiarom od służb kuratorskich, niezależność od działań politycznych, zapewnienie poufności osobom korzystającym z usług (tj. ofiarom) oraz przejrzystość w odniesieniu do źródeł finansowania. Takie normy mogą stanowić podstawę, umożliwiającą badanie dodatkowych kryteriów, które można byłoby opracować w stosownych przypadkach na poziomie krajowym, regionalnym i unijnym.

Inspiracją dla systemu kontroli jakości służb udzielających wsparcia ofiarom może również być system wzajemnej oceny stosowany na całym świecie przez krajowe instytucje ochrony praw człowieka (system samodzielnej akredytacji opierający się na tzw. zasadach paryskich).

W tym celu i biorąc pod uwagę te przykłady, państwa członkowskie mogą rozważyć utworzenie systemu akredytacji dla służb udzielających wsparcia ofiarom.

FRA podkreśla znaczenie zdefiniowanych i powszechnie akceptowanych norm organizacyjnych i norm skuteczności w zakresie udzielania wsparcia ofiarom. Ustalenia FRA wskazują na to, że ogólne służby udzielające wsparcia ofiarom przyjęły takie normy w mniej niż połowie państw członkowskich.

W art. 28 dyrektywy w sprawie ofiar zobowiązuje się państwa członkowskie do przekazania Komisji Europejskiej dostępnych danych dotyczących sposobu korzystania przez ofiary z praw ustanowionych w dyrektywie w sprawie ofiar, począwszy od listopada 2017 r. (dwa lata po upływie terminu transpozycji), a następnie co trzy lata. Dane te powinny obejmować wskaźniki dotyczące wsparcia dla ofiar i praw ofiar, w tym wskaźniki wykonania dotyczące jakości usług świadczonych przez ogólne służby udzielające wsparcia ofiarom. Wskaźniki dotyczące jakości świadczenia usług powinny również być gromadzone bezpośrednio od ofiar, które korzystają z tych usług.

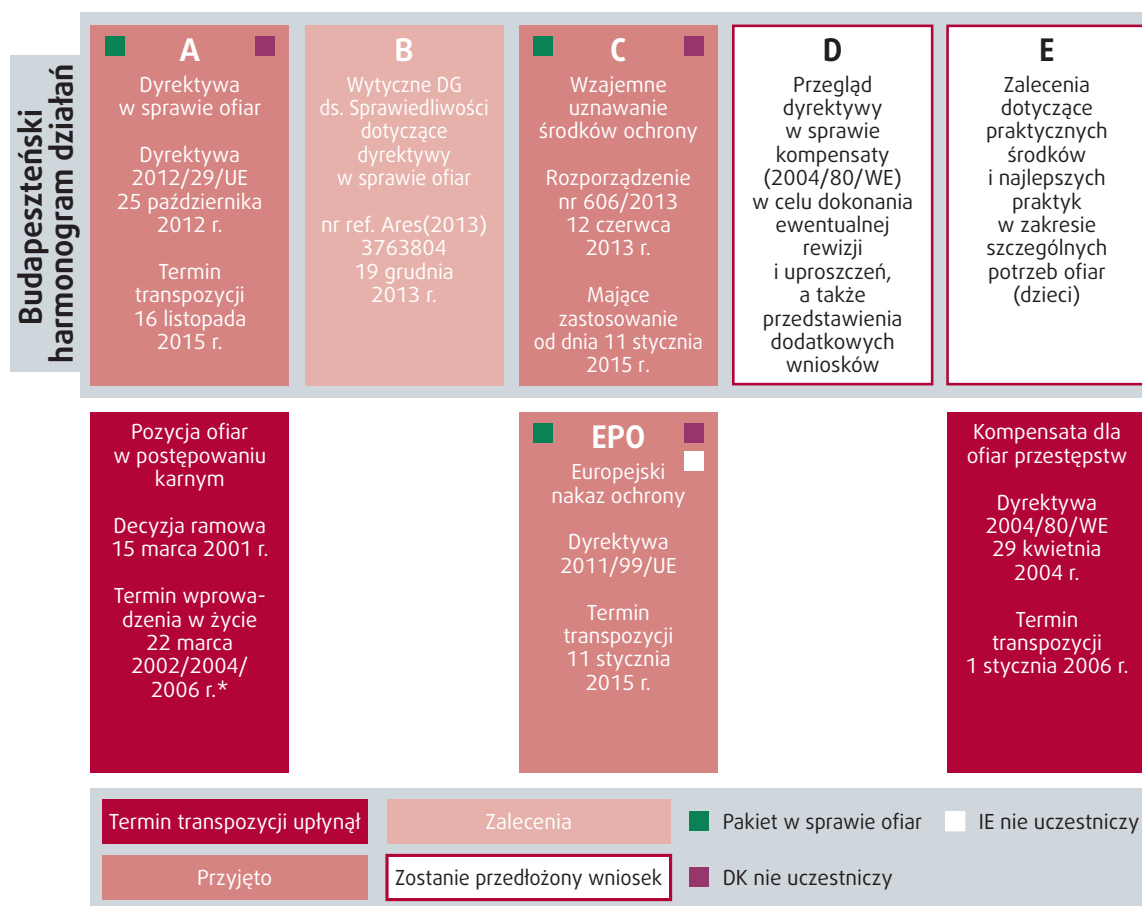
Organizacje wspierające ofiary przestępstw lub rządy, stosownie dla poszczególnych państw członkowskich UE, powinny rozważyć opracowanie wspólnych wskaźników dotyczących wsparcia dla ofiar – w szerszym ujęciu praw ofiar. Jako dane na potrzeby takich wskaźników można częściowo wykorzystać dane gromadzone na mocy art. 28 dyrektywy w sprawie ofiar.



## Dyrektywa w sprawie ofiar

Dyrektywa w sprawie ofiar jest najważniejszym jak dotąd osiągnięciem prawodawstwa na rzecz praw ofiar na szczeblu UE. Jest głównym filarem pakietu dotyczącego ofiar, zestawu wniosków ustawodawczych Komisji Europejskiej, których celem jest wzmocnienie i ulepszenie środków krajowych i unijnych w zakresie praw ofiar. Jest odpowiedzią na wezwanie ze strony Rady Europejskiej do przyjęcia zintegrowanego i skoordynowanego podejścia do ofiar zawartego w programie sztokholmskim i w budapeszteńskim harmonogramie działań, które to dokumenty poświęcone są w szczególności wzmocnieniu praw i ochrony ofiar. Państwa członkowskie UE muszą transponować dyrektywę w sprawie ofiar do swojego prawodawstwa krajowego do dnia 16 listopada 2015 r. Dania nie bierze udziału w transpozycji, dlatego po upływie terminu transpozycji nadal obowiązywać tam będzie decyzja ramowa.

Rysunek: Instrumenty UE związane z ofiarami przestępstw, przede wszystkim dotyczące usług wsparcia



Uwaga: Oznaczenia A-E odpowiadają oznaczeniom z harmonogramu działań.

\* Mająca zastosowanie do DK również po upływie terminu transpozycji dyrektywy w sprawie ofiar.

Źródło: FRA, 2014

W dyrektywie w sprawie ofiar określono kilka celów mających zapewnić dostępność skutecznych i osiągalnych usług wsparcia ofiar we wszystkich państwach członkowskich UE. Wprowadzono w niej nowe prawa ofiar przestępstw i przekształcono szereg wcześniej nieobowiązkowych przepisów w obowiązki, zmieniając potencjalne korzyści dla ofiar w prawa ofiar. Ponadto służbom udzielającym wsparcia ofiarom przyznano czołowe miejsce w systemie usług wsparcia i uznano kluczową rolę, jaką odgrywają pod względem umożliwiania ofiarom korzystania z przysługujących im praw. Poprzez ustanowienie minimalnych norm dotyczących działania tych służb i zobowiązanie państw do zapewnienia dostępności tych służb dyrektywa ma potencjał, aby przekształcić system wsparcia ofiar w całej UE z korzyścią dla ofiar.

W dyrektywie nie przewidziano jednak instrumentu harmonizacji rozbieżnych rodzajów podejścia do ofiar w różnych systemach sądownictwa karnego państw członkowskich UE, a w konsekwencji do świadczenia usług wsparcia dla ofiar. Chociaż dyrektywa ta niewątpliwie podnosi poprzeczkę wyżej niż decyzja ramowa, to konieczność uwzględnienia tych różnic strukturalnych nieuchronnie prowadzi do powstania przestrzeni dla rozbieżności pod względem jakości usług wsparcia dla ofiar, a tym samym potencjalnie również pod względem jednakowego korzystania przez ofiary z ich praw.

## Przykłady wyższych norm określonych w dyrektywie w sprawie ofiar

### Udzielanie informacji i wsparcia

- Na nowo podkreślono prawo do rozumienia i bycia rozumianym w tym znaczeniu, że cała komunikacja z ofiarami musi odbywać się w sposób, który jest dla ofiary zrozumiały (art. 3).
- Artykuł 4 dyrektywy wykracza poza prawa przyznane ofiarom w decyzji ramowej w odniesieniu do informacji dostępnych od momentu pierwszego kontaktu z właściwymi organami. Ofiary nie mają już być informowane jedynie o rodzaju usług lub organizacjach, do których mogą się zwrócić. Zamiast tego zgodnie z przepisami art. 8 ust. 2 mają być kierowane na początkowym etapie bezpośrednio do odpowiednich służb udzielających wsparcia ofiarom. Innymi słowy, ofiary należy zapytać, czy chcą, żeby skontaktować je ze służbami udzielającymi wsparcia.
- W dyrektywie wyraźnie ustanowiono, że dostęp do służb udzielających wsparcia ofiarom trzeba zapewnić niezależnie od tego, czy ofiara postanowi złożyć oficjalne zawiadomienie i skargę, chociaż ogólnie uznaje się, że właściwe organy powinny zachęcać do zgłaszania przestępstw (zob. motyw 63 dyrektywy).
- W dyrektywie przewidziano, jakie informacje o sprawie należy udostępnić ofierze. Informacje te obejmują charakter zarzutów karnych, czas i miejsce rozprawy, decyzję o zakończeniu dochodzenia lub o nieściganiu sprawcy, a także informacje o prawomocnym orzeczeniu. Podane są również uzasadnienia tych decyzji.
- W dyrektywie rozróżniono ogólne i specjalistyczne służby udzielające wsparcia ofiarom (art. 8) oraz określono minimalny poziom wsparcia, który państwa członkowskie muszą zapewniać (art. 9). Z punktu widzenia wsparcia ofiar to określenie minimalnych norm ma zasadnicze znaczenie. W decyzji ramowej zobowiązano państwa członkowskie UE do zachęcania „do podejmowania działań” przez służby udzielające wsparcia ofiarom w obszarze dostarczania ofiarom informacji oraz towarzyszenia i pomagania ofiarom. Obecnie służby udzielające wsparcia ofiarom mają świadczyć jasno określone usługi istotne dla praw ofiar, w tym: doradztwo w zakresie korzystania z krajowych systemów odszkodowań oraz doradztwo dotyczące kwestii finansowych i praktycznych, a także wsparcie emocjonalne i psychologiczne. Usługi te obejmują również doradztwo dotyczące zagrożenia wtórna i ponowną wiktymizacją, zastraszeniem lub odwetem i sposobów zapobiegania tym zjawiskom.

### Przydzielanie wystarczających zasobów

- Niektóre nowe obowiązki, a także nieobowiązkowe przepisy decyzji ramowej, które na mocy dyrektywy w sprawie ofiar stały się obowiązkowe, będą wymagały od państw członkowskich UE dalszego inwestowania w personel, wyposażenie lub obiekty. Obejmuje to na przykład zapewnienie, aby w sądach poczekalnie dla ofiar były oddzielone od poczekalni dla oskarżonych, przynajmniej w nowych pomieszczeniach sądowych (art. 19 ust. 2). Państwa członkowskie muszą także zaopatrzyć się w technologię potrzebną do wideokonferencji i nagrań wideo, zapewnić obowiązkowe szkolenie przedstawicieli zawodów działających na pierwszej linii, takich jak funkcjonariusze policji i pracownicy sądów (art. 25 ust. 1), oraz zapewnić indywidualną ocenę ofiar w celu ustalenia ich szczególnych potrzeb w zakresie ochrony (art. 22 ust. 1). Ustalenia FRA wskazują na to, że niektóre państwa członkowskie jeszcze nie wdrożyły tych środków.



## Wsparcie ofiar i prawa podstawowe

Wsparcie ofiar jest niezbędne do zapewnienia skuteczności praw podstawowych ofiar w ujęciu ogólnym, w szczególności prawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Jest to zgodne z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Przestępstwo jest szczególnie poważnym naruszeniem praw podstawowych – dlatego prawo karne i wymiar sprawiedliwości mają na celu ochronę najistotniejszych aspektów praw podstawowych osób. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka potwierdza do podejście. Kary zalecane w prawie karnym będą jednak wiarygodne jedynie wówczas, gdy będą poparte mechanizmem skutecznego egzekwowania prawa, a organy państwa będą wykazywać determinację w wykonywaniu przepisów prawa<sup>4</sup>. Jednocześnie należy zapewnić skuteczne wsparcie ofiar.

To przysługujące ofiarom prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości nie może być tylko teoretyczne, musi być również skuteczne<sup>5</sup>. W wyroku z 2011 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że „przedmiot i cel Konwencji [o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, EKPC] jako instrumentu ochrony indywidualnych osób wymagają, aby jej postanowienia były interpretowane i stosowane w taki sposób, żeby jej gwarancje były praktyczne i skuteczne”<sup>6</sup>.

Biorąc pod uwagę trudności, jakich doświadczają ofiary przy zgłaszaniu się na policję, skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości wymaga nowych środków. Powinny one być skierowane bezpośrednio do konkretnych osób i obejmować na przykład udzielanie informacji, pomoc i doradztwo. Powinny one również uwzględniać kwestie instytucjonalne – szkolenie pracowników, środki chroniące przed instytucjonalnymi formami dyskryminacji lub procedury służące właściwemu reagowaniu na prawa i potrzeby ofiar. Wsparcie ofiar związane jest również z ogólnym klimatem społecznym. Przekonanie, że klimat ten jest nieprzyjazny, może powstrzymać ofiary przed poszukiwaniem pomocy, ponieważ nie spodziewają się one zrozumienia lub współczucia.

Ofiary mają prawo do otrzymania oferty wsparcia w dostępie do wymiaru sprawiedliwości, ale często w praktyce dostęp do wymiaru sprawiedliwości będzie uzależniony od dostępności usług wsparcia dla ofiar. Dlatego skuteczne usługi wsparcia mają kluczowe znaczenie dla urzeczywistnienia dostępu ofiar do wymiaru sprawiedliwości. Podobnie jak w przypadku wielu praw podstawowych zobowiązujących państwa członkowskie UE do podejmowania działań i świadczenia usług, w kontekście obowiązku zapewnienia odpowiednich usług wsparcia nie określono sposobu, w jaki państwa członkowskie mają wdrożyć te usługi. Inwestycje, do których są zobowiązane, aby spełnić wymogi art. 47 Karty, w pewnym zakresie będą uzależnione od tego, co będzie praktycznie wykonalne w danych okolicznościach. Państwa są zobowiązane do zapewnienia – jako minimum – stopniowego wdrożenia skutecznego dostępu ofiar do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, co obejmuje stopniową poprawę usług wsparcia świadczonych na rzecz ofiar przestępstw.

Dokładniejsza analiza umożliwiła rozróżnienie pewnych konkretnych aspektów prawa dostępu ofiar do wymiaru sprawiedliwości. Te różne aspekty pokazują szeroki zakres praw ofiar wynikający z Karty. Niektórych spośród tych aspektów można doszukiwać się zarówno w Karcie, jak i w europejskiej konwencji praw człowieka (EKPC). Na przykład w art. 52 ust. 3 Karty zapewniono, aby znaczenie i zakres Karty co najmniej odpowiadały stosownym gwarancjom przyznanym w EKPC. Dodatkowe aspekty prawa dostępu ofiar do wymiaru sprawiedliwości odnoszą się wyłącznie do art. 47 Karty, który wykracza poza prawa przewidziane w EKPC.

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka opiera się na dwóch filarach: po pierwsze na tym, co Trybunał przywołuje jako aspekty proceduralne określonych praw (w tym art. 2, 3, 4 i 8 EKPC), a po drugie na prawie do skutecznego środka odwoławczego na mocy art. 13 EKPC. Pierwszy filar, proceduralne aspekty merytorycznych artykułów, podkreśla rolę przepisów prawa karnego i ich zdecydowanego wdrożenia, to jest zniechęcanie potencjalnych sprawców do naruszania praw człowieka. Drugi filar uwydatnia prawo ofiar do poważnego traktowania naruszenia ich praw i do otrzymania zadośćuczynienia.

<sup>4</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Osman przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 23452/94, 28 października 1998 r., pkt 115; Menson przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 47916/99, 6 maja 2003 r. (dec.); A przeciwko Chorwacji, skarga nr 55164/08, 14 października 2010 r., pkt 78.

<sup>5</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, El-Masri przeciwko byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii [GC], skarga nr 39630/09, 13 grudnia 2012 r., pkt 255.

<sup>6</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Al-Skeini i inni przeciwko Wielkiej Brytanii [GC], skarga nr 55721/07, 7 lipca 2011 r., pkt 162.

## Definicje w prawie karnym i gwarancje proceduralne

Aby dochodzenie było skuteczne w praktyce, państwo musi najpierw ustanowić przepisy prawa karnego, w których przewidziane są szczegółowe kary za praktyki sprzeczne z danym artykułem<sup>7</sup>. W tych przepisach musi być uchwycona istota naruszeń praw człowieka poszkodowanych ofiar. Aby uchwycić naruszenia praw, jakiego doświadczyły na przykład ofiary długotrwałej przemocy domowej, prawo musi penalizować więcej niż pojedynczy akt przemocy. Musi również odzwierciedlać psychologiczny wpływ takiej relacji, w tym poczucie strachu, bezsilności i szkalowania doświadczanego przez długi czas<sup>8</sup>. W przypadku aktów przemocy wynikających z dyskryminacji prawo karne musi obejmować nie tylko przypadki przemocy, ale również odpowiednio odzwierciedlać wymiar związany z dyskryminacją<sup>9</sup>.

Po uzyskaniu informacji o incydencie organy muszą działać z własnej inicjatywy; nie mogą pozostawiać wszczęcia postępowania ofierze lub krewnym ofiary. Prawo dostępu ofiary do wymiaru sprawiedliwości nie jest uzależnione od jej aktywnego udziału, np. zgłoszenia przestępstwa na policji lub udzielania pomocy przy dochodzeniu lub ściganiu<sup>10</sup>.

Osoba, która twierdzi, że była poddana brutalnej wiktyimizacji, jest uprawniona do „dokładnego i skutecznego dochodzenia mogącego doprowadzić do zidentyfikowania i ukarania osób odpowiedzialnych”<sup>11</sup>. Organy muszą podjąć wszystkie uzasadnione dostępne im kroki, aby zabezpieczyć dowody przestępstwa, w tym między innymi zeznania naocznych świadków i dowody kryminalistyczne. Ofiary muszą być zaangażowane w tę procedurę w zakresie niezbędnym do zabezpieczeniu ich uzasadnionych interesów.

## Dodatkowe prawa ofiar na mocy art. 47 Karty

Prawa procesowe oskarżonych są chronione na mocy art. 6 (rzetelny proces sądowy) EKPC, a prawa procesowe ofiar – na mocy art. 13 (skuteczny środek odwoławczy). Ofiary przestępstw nie mogą domagać się prawa do rzetelnego procesu sądowego na mocy art. 6 EKPC, chyba że postępowanie karne dotyczy egzekwowania roszczeń cywilnoprawnych w ramach postępowania karnego<sup>12</sup>. Nawet w takich sprawach ofiarom przysługują prawa na mocy art. 6 ze względu na roszczenia cywilnoprawne, a nie ze względu na to, że doświadczyły wiktyimizacji w rozumieniu przepisów prawa karnego. W EKPC system praw człowieka, prawo do rzetelnego procesu sądowego i prawo do skutecznego środka odwoławczego są odrębne i niepowiązane ze sobą.

<sup>7</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, M.C. przeciwko Bułgarii, skarga nr 39272/98, 4 grudnia 2003 r., pkt 150, 153 i 166; Europejski Trybunał Praw Człowieka, Gäfgen przeciwko Niemcom [GC], skarga nr 22978/05, 1 czerwca 2010 r., pkt 117.

<sup>8</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Valiulienė przeciwko Litwie, skarga nr 33234/07, 26 marca 2013 r., pkt 69–70; Eremia przeciwko Mołdawii, skarga nr 3564/11, 28 maja 2013 r., pkt 54.

<sup>9</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Nachova przeciwko Bułgarii [GC], skarga nr 43577/98, 6 lipca 2005 r., pkt 160.

<sup>10</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Cadiroğlu przeciwko Turcji, skarga nr 15762/10, 3 września 2013 r., pkt 30.

<sup>11</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Gäfgen przeciwko Niemcom [GC], skarga nr 22978/05, 1 czerwca 2010 r., pkt 116 i 117; Europejski Trybunał Praw Człowieka, El-Masri przeciwko byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii [GC], skarga nr 39630/09, 13 grudnia 2012 r., pkt 255.

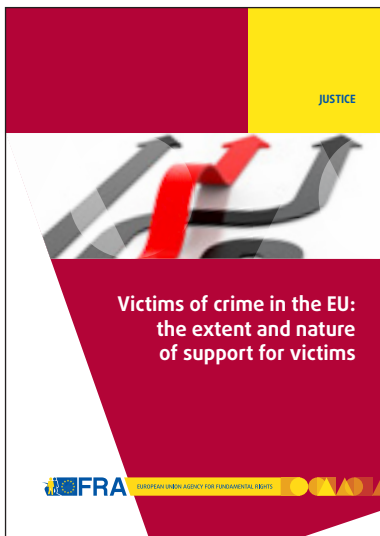
<sup>12</sup> Europejski Trybunał Praw Człowieka, Perez przeciwko Francji, skarga nr 47287/99, 12 lutego 2004 r., pkt 57–72; Novak przeciwko Słowenii, skarga nr 5420/07, 25 kwietnia 2013 r.



Karta nie zawiera obecnego w EKPC rozróżnienia pomiędzy oskarżonymi a ofiarami (art. 47). Na mocy Karty ofiary przestępstw nie tylko mają prawo do skutecznego środka prawnego, które obejmuje zakres praw ofiar wynikający z art. 13 EKPC, ale też prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1), a mianowicie:

- prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd;
- prawo do uzyskania porady prawnej i skorzystania z pomocy przedstawiciela;
- prawo do pomocy prawnej dostępnej dla ofiar, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie, w jakim taka pomoc prawna jest konieczna dla zapewnienia ofiarom skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Dyrektywa w sprawie ofiar obejmuje ważne aspekty prawa do rzetelnego procesu sądowego, takie jak prawo do bycia wysłuchanym (art. 10) oraz prawo do pomocy prawnej (art. 13). Ponadto motyw 66 dyrektywy w sprawie ofiar zawiera wyraźne odniesienie do praw ofiar wynikających z Karty i podkreśla prawo ofiar „do rzetelnego procesu sądowego”.



Prawo dostępu ofiar przestępstw do wymiaru sprawiedliwości i prawo do ochrony przed ponowną wiktymizacją mogą pozostać iluzoryczne w praktyce, jeżeli ofiara nie otrzyma profesjonalnej porady i wsparcia. W przedmiotowym badaniu przeprowadzonym przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) zbadano świadczenie usług wsparcia dla ofiar przestępstw w 28 państwach członkowskich UE zgodnie z dyrektywą w sprawie ofiar z 2012 r. Skupiono się w nim nie na normach dotyczących abstrakcyjnych praw podstawowych, a na praktycznych wynikach końcowych. W badaniu FRA zidentyfikowano obiecujące praktyki, które państwa członkowskie starające się poprawić swoje struktury wsparcia ofiar mogą wykorzystać jako inspirację. Wykryto również kilka obszarów, w których państwa członkowskie obecnie są dalekie od spełnienia wymogów dyrektywy. Państwa członkowskie będą musiały podjąć dalsze kroki ustawodawcze i polityczne, aby zagwarantować zgodność z dyrektywą przed terminem wdrożenia, który przypada na dzień 16 listopada 2015 r.

## Dalsze informacje:

Pełna wersja sprawozdania FRA dotyczącego usług wsparcia ofiar – *Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims* (Ofiary przestępstw w UE: zakres i charakter wsparcia dla ofiar przestępstw) (2014) – zob.: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/victims-crime-eu-support>

Tworzenie mapy praw ofiar i wsparcia ofiar w UE – zob.: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/victims-support-services>

Zob. również sprawozdania główne FRA z czterech badań na dużą skalę:

- *EU-MIDIS – badanie na temat mniejszości i dyskryminacji w UE, Main results report* (Sprawozdanie główne) (2009): <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/eu-midis-main-results-report>
- *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism* (Dyskryminacja i przestępstwa z nienawiści wobec Żydów w państwach członkowskich UE: Doświadczenia związane z antysemityzmem i sposoby postrzegania tego zjawiska) (2013): <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and>
- *Violence against women: an EU-wide survey* (Przemoc wobec kobiet: badanie przeprowadzone w skali UE) (2014): <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>
- *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey* (Badanie UE na temat osób LGBT – Badanie Unii Europejskiej na temat lesbijek, gejów, osób biseksualnych i osób transpłciowych) (2014): <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>

Przegląd działań prowadzonych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej dotyczących dostępu do wymiaru sprawiedliwości można znaleźć pod adresem: <http://fra.europa.eu/en/theme/access-justice>



© Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, 2014  
Zdjęcie: © Shutterstock

## FRA – AGENCJA PRAW PODSTAWOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wiedeń – Austria  
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699  
[fra.europa.eu](http://fra.europa.eu) – [info@fra.europa.eu](mailto:info@fra.europa.eu)  
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)  
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)  
[twitter.com/EURightsAgency](https://twitter.com/EURightsAgency)



ISBN 978-92-9239-697-8